

Ігор Корост

Директор

Історико-культурний заповідник «Більськ»

Вул. Покровська, 13, смт Котельва, 38600, Полтавська обл., Україна

Email: bilsk_gelon@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7191-1149>

ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ БОРИСА АНДРІЙОВИЧА ШРАМКА

17 січня 2021 р. наукова спільнота відзначила 100-річчя від дня народження доктора історичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, видатного археолога БОРИСА АНДРІЙОВИЧА ШРАМКА, одного з найавторитетніших фахівців із проблематики археології раннього залізного віку Східної Європи. Протягом 45 років Б. А. Шрамко був членом Міжнародного комітету ЮНЕСКО з вивчення стародавньої металургії заліза. Член Міжнародного комітету з історії землеробства та орних знарядь (Данія). Автор 6 монографій та понад 200 наукових статей.

Життєвий шлях Бориса Андрійовича Шрамка був непростий. Народився в Білорусі (м. Гомель), середню та вищу освіту здобув в Україні (м. Харків). У часи Другої світової воював за звільнення Румунії, Угорщини, Австрії, Чехословаччини. Доля дарувала Борису Андрійовичу прожити 91 рік, з яких понад 40 він віддав дослідженню визначної пам'ятки історії та культури Європи — Більського городища. За свої здобутки та відкриття знаний скіфолог отримав всесвітнє визнання, а серед колег характеристику «корифей археології».

Як цитувати: Корост, І. До 100-річчя від дня народження Бориса Андрійовича Шрамка. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Історія», вип. 60, 2021, с. 150-155.

In cities: Korost, I. To the 100th Anniversary of Borys Andriiovych Shramko. The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: History, no. 60, 2021, s. 150-155.

Підсумки цих понад сорокарічних досліджень учений виклав у монографії «Бельское городище скифской эпохи (город Гелон)», що побачила світ 1987 р. Наведені факти та їх трактування науковою спільнотою були сприйняті як вагомий доказовий матеріал і продовжують залишатися в академічній науці України незаперечним аргументом існування на цій території протоміста на землях будинів.

З нагоди 100-річчя від дня народження професора Шрамка на теренах Полтавщини та Харківщини відбулося кілька тематичних заходів. Крім того, у рамках відзначення ювілею видатного археолога фахівці Каразінського університету та Історико-культурного заповідника «Більськ» підготували збірник наукових праць та календар.

Календар висвітлює тернистий та нелегкий життєвий і науковий шлях Бориса Шрамка. Автори цього проєкту (С. А. Задніков, І. Б. Шрамко) представили інформацію про перші кроки дослідника в науці, акцентували увагу на результатах польових вивчень пам'яток Сіверського Дінця та Ворскли. Як відомо, коло наукових інтересів Б. А. Шрамка було досить широке. Він вивчав пам'ятки епохи бронзи, давньоруської доби. Про дослідження об'єктів культурної спадщини скіфського періоду годі й говорити. Тут Шрамко мав феноменальні здобутки! Тож не дивно, що календар містить розлогу інформацію про основні підсумки досліджень харківським науковцем Більського городища. Дані подано певними умовними блоками. Інформацію презентовано від початкового етапу досліджень (з 1954 р.) до останнього десятиліття польових робіт Бориса Андрійовича на Більському археологічному комплексі. Кожному напряму вивчення — окрема увага на сторінках календаря. Висвітлено результати розкопок Східного та Західного укріплень; дослідження фортифікаційних споруд та курганних могильників; розвідок у межах та окрузі городища. Розробники календаря знайшли велику кількість ретросвітлин, деякі з них без перебільшення унікальні та публікуються вперше. Фото — різноманітної тематики: приголомшливі артефакти з розкопок археолога на Більську, діяльність і побут експедиції, процес камеральної та кабінетної роботи, графічні матеріали автора за результатами досліджень. У календарі зібрано величезну кількість світлин самого Бориса Андрійовича Шрамка в різні роки. На багатьох фотографіях можна розгледіти чимало юних археологів, які в майбутньому стали авторитетними й відомими вченими.

Перегляд календаря дає ще раз можливість переконатися в тому, що дослідження Бориса Андрійовича були новаторські та мультидисциплінарні. Вчений першим на теренах України почав цілеспрямовано використовувати природничі методи, співпрацюючи з фахівцями різних галузей науки та з різними установами. Він ініціював створення в рідному університеті Лабораторії спектрального аналізу. Цікаві спостереження були зроблені в галузі палеоботаніки, палеозоології. Із застосуванням металографічних, хімічних, петрографічних та інших аналізів вдалося розкрити особливості різних галузей господарства, зробити цікаві висновки, запропонувати наукові розробки, визнані в усьому світі.

Відзначимо, що календар був презентований полтавській науковій спільноті в березні 2021 р. На урочистий захід у Полтаві зміг навіть завітати один з учнів Бориса Андрійовича Шрамка — відомий археолог, кандидат історичних наук Владислав Петрович Андрієнко. Між іншим, він є учасником розкопок на Більському городищі далекого 1959 р. Надалі Владислав Петрович неодноразово брав участь у роботі експедиції Харківського університету на поселенських та курганних пам'ятках Більського мікрорегіону. До участі у заході в Полтаві також були запрошені науковці (до речі, дехто з них мав нагоду співпрацювати й товаришувати з професором Шрамком), а також співробітники музейних установ, представники ЗМІ. Присутні згадали основні віхи життя Бориса Андрійовича, його досягнення як ученого, ще раз оцінили феноменальний внесок археолога в дослідження скіфських старожитностей загалом та Більського городища зокрема.

Через декілька днів (11 березня) в селищі Котельва, поряд з яким розташовано славне Більське городище, було організовано тематичний захід з нагоди 100-річчя Б. А. Шрамка. На захід завітали археологи, науковці з Каразінського університету, котелевські краєзнавці, історики та представники місцевої влади. Донька археолога, Ірина Борисівна Шрамко (директор Музею археології ХНУ імені В. Н. Каразіна, керівник Скіфської експедиції на Більському городищі), поділилася цікавими фактами й теплими спогадами про батька. Співробітники заповідника «Більськ» підготували презентаційний фільм про найбільш значущі події в житті дослідника, зачитали спогади очевидців про Бориса Андрійовича. Котелевській громаді теж було презентовано тематичний календар з нагоди ювілею археолога.

Ще однією доброю та вагомою справою в рамках відзначення 100-річчя професора стало видання збірника наукових праць «Борис Андрійович Шрамко: сторінки біографії, підсумки досліджень, спогади про вченого». Над підготовкою цієї книги працював колектив фахівців, які представляють Каразинський університет, Харківський історичний музей, Історико-культурний заповідник «Більськ». Відповідальний редактор — д. і. н., професор Посохов С. І.

У збірнику представлено інформацію про життєвий та науковий шлях Бориса Андрійовича Шрамка. Видання має кілька тематичних блоків-розділів.

У першому з них містяться сторінки біографії видатного вченого. Певний акцент зроблено на висвітленні участі майбутнього дослідника в Другій світовій війні, а також на описі перших кроків Бориса Андрійовича в науці.

Наступний розділ репрезентує підсумки досліджень археолога. Колеги, учні та послідовники Бориса Андрійовича підготували цикл публікацій, у яких глибоко та змістовно проаналізовано результати робіт ученого, зокрема завдяки використанню можливостей сучасної науки. Розділ вкотре доводить той факт, що сфера інтересів Шрамка-археолога охоплювала найрізноманітніші теми: житлобудівництво, зброя та кольорова металообробка епохи раннього залізного віку, мистецтво й релігійні уявлення населення лісостепової Скіфії. Крім цього, дослідник час від часу приділяв увагу питанням вивчення пам'яток літописних сіверян та об'єктів доби Русі.

У ще одному блоці збірника представлено спогади про Бориса Андрійовича. Ними діляться колеги, друзі, учні дослідника, які товаришували, спілкувалися з ним, брали участь в експедиціях наставника, працювали в університеті під його мудрим керівництвом. Цікавими є спогади студентів про роботу на розкопках та життя в польовому таборі Бориса Андрійовича. Не всі вони стали професійними археологами чи пов'язали своє життя з історією, але пам'ять про видатну особистість, якою по праву є професор Шрамко, у них збереглася на все життя.

Окремі тексти збірника вже були опубліковані раніше, але вони й нині не втратили своєї актуальності, мають наукову цінність і, зібрані до купи, дають можливість всебічно осягнути життя та діяльність непересічної людини.

Надзвичайно вдалою ідеєю є розміщення в додатках до видання списків усіх наукових праць Б. А. Шрамка, а також його публікацій у

журналах, газетах, часописах, енциклопедіях. Також презентовано основні джерела та літературу про дослідника. Представлено авторів і теми дисертацій, виконаних під керівництвом ученого в різні роки.

До збірки також вміщено копії деяких документів. Зокрема, у виданні представлено рішення органів місцевого самоврядування про присвоєння досліднику звання «Почесний громадянин міста Харкова», про найменування вулиць у Харкові та Більську (Котелевська територіальна громада Полтавської області) на його честь. Одним з останніх наведених документів є копія рішення Вченої ради Каразінського університету про присвоєння аудиторії № 5-54 історичного факультету ім'я професора Бориса Андрійовича Шрамка.

Впадає в око скрупульозна робота, яку провели укладачі додатків (насамперед С. А. Задніков). Відчувається, що матеріали підготовлені з особливим старанням, любов'ю, а також з повагою до постаті та наукових здобутків видатного вченого, археолога Бориса Шрамка.

Сам збірник у цілому заслуговує схвальних відгуків. Він буде корисний як для знавців старожитностей, так і для людей, які лише починають свій шлях в археології або просто цікавляться сторінками минувшини. Упевнений, що для колег, друзів, учнів професора Шрамка це видання є справді безцінним скарбом. Це ще один привід згадати добрим словом Наставника, Товариша, Шефа, поринути у спогади про спільні археологічні дослідження, побут експедиції, роботу на кафедрі, підготовку наукових матеріалів, пригадати незабутні миттєвості спілкування...

Презентація збірника відбулася в ході відкриття виставки «Археологія як сенс життя» в Музеї археології Харківського університету, яка була також присвячена 100-річчю професора Шрамка та розпочалася, що дуже символічно, у Міжнародний день музеїв.

Варто зауважити, що тематичний календар та збірник наукових праць були поширені серед дослідників старожитностей, пам'яткоохоронців України та закордоння. Надійшли вони й до вітчизняних наукових, бібліотечних та музейних установ.

Насамкінець хочеться сказати про те, що справу Бориса Андрійовича з вивчення Більського городища на такому ж високопрофесійному рівні продовжує його донька Ірина Шрамко. Символічно також те, що саме в рік століття від дня народження вченого на території древнього Гелону розпочато роботи з будівництва Музею та науково-дослідного центру.

А це було чи не найбільшою мрією та прагненням Ученого! Отже, ідеї Бориса Андрійовича й надалі актуальні, їх пам'ятають, над їх втіленням працюють, а справа всього життя дослідника має гідне продовження!

Ihor Korost

Director

Historical and Cultural Reserve «Bilsk»

Pokrovska str., 13, vill. Kotelva, 38600, Poltava reg., Ukraine

Email: bilsk_gelon@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7191-1149>

**TO THE 100TH ANNIVERSARY OF BORYS ANDRІIOVYCH
SHRAMKO**

Текст надійшов до редакції 01.10.2021.

The text was received by the editors 01.10.2021.

Текст затверджений до друку 29.11.2021.

The text is recommended for printing 29.11.2021.